

УДК 631.356.2

ГЕОМЕТРИЧНА МОДЕЛЬ РОБОЧОЇ ПОВЕРХНІ КОПАЧА КОРЕНЕПЛОДІВ

Сокол С.П., кандидат технічних наук

(Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет)

Запропонована модель робочої поверхні викопувального робочого органу, що дозволяє виконати її побудову за заданим законом розподілення твірних

Робочий орган для викопування коренеплодів є одним з основних вузлів коренезбиральних машин. Від його конструктивних і кінематичних параметрів, відповідно до ґрунтово-кліматичних умов, суттєво залежать якість збирання коренеплодів та характеристики коренезбиральної машини в цілому. У зв'язку з цим проблеми зниження витрат на виконання технологічного процесу під час збирання врожаю коренеплодів, підвищення якості викопування, універсальності та надійності робочих органів є актуальними на сучасному етапі розвитку та використання сільськогосподарської техніки.

Одним із напрямів покращення показників технологічного процесу викопування коренеплодів з різними геометричними та агрофізичними характеристиками є впровадження удосконаленого робочого органу для викопування коренеплодів, що має форму U-подібної викопувальної скоби [1]. Проектування конструкції такого копача з наперед заданими параметрами є важливою задачею, так як дозволяє максимально покращити технологічний процес викопування коренеплодів. У зв'язку з цим бажано щоб при розробці геометричних моделей поверхонь конкретних робочих органів враховувались всі необхідні фактори.

Аналіз досліджень. При проектування поверхонь робочих органів для роботи в ґрунті, найкраще використовувати лінійчаті поверхні, такі, які утворюються рухом у просторі прямої лінії [2].

Серед лінійчатих поверхонь важливе місце займають розгортні поверхні [3], тобто ж поверхні, що розгортаються на площину без складок та розтягувань. Такі поверхні мають певні диференціально-параметричні характеристики:

- гаусова кривизна розгортної поверхні дорівнює нулю;
- вектор нормалі до поверхні при русі вдовж твірної не змінює свого положення.

В результаті таких характеристик розгортні поверхні значно менше при виготовленні піддаються жолобленню і мають менший тяговий опір [4], так як скиба ґрунту на такій поверхні піддається деформації простого згину.

Мета досліджень – розробити геометричну модель робочої поверхні викопувального робочого органу, що дозволяє вести проектування у великому діапазоні параметрів стосовно до конкретних умов.

Матеріал досліджень. Конструктивно робоча поверхня викопувального робочого органу має вигляд U-подібної викопувальної скоби яка утворюється стояками-ножами, що встановлені симетрично один відносно одного в поздовжньо-вертикальній площині, тому відповідно можемо розглядати модель однієї напівповерхні.

Для того щоб побудувати геометричну модель напівповерхні прийемо наступну систему координат: вісь Ox буде розташована протилежно напрямку руху машини, вісь Oz буде перпендикулярною до площини дна борозни Oxy , відповідно при цьому вісь Oy буде перпендикулярна поздовжньо-вертикальній площині Oxz (рис. 1). Запропонований викопувальний робочий орган має форму U-подібної викопувальної скоби у якої є передній і задній обрізи. Таким чином ці обрізи можуть бути використані в якості направляючих кривих при формуванні поверхні. В нашому випадку поверхня викопувального робочого органу буде базуватись на двох напрямних кривих тобто переднього та заднього обрізів.

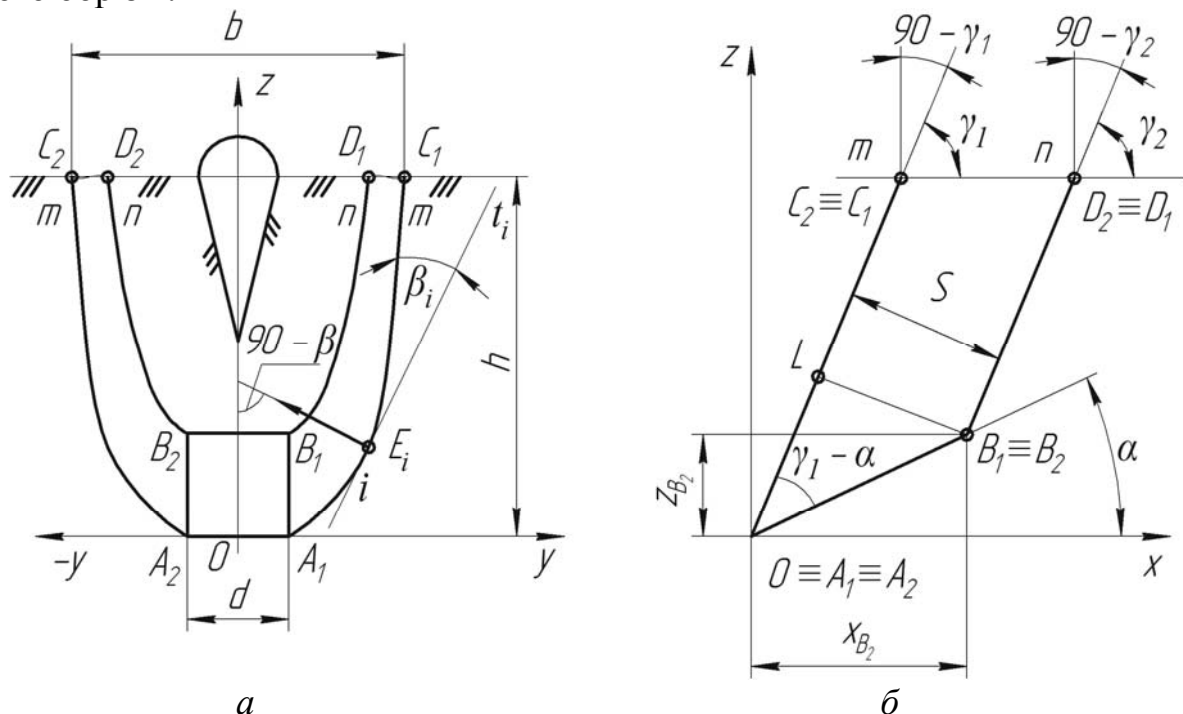

Рисунок 1 – Схема утворення поверхні робочого органу для викопування коренеплодів: *a* – в поперечно-вертикальній площині; *б* – в поздовжньо-вертикальній площині

Припустимо, що рівняння направляючих кривих мають вигляд:

$$\begin{aligned} m: \quad x_1 &= x_1(u_1), \quad y_1 = y_1(u_1), \quad z_1 = z_1(u_1); \\ n: \quad x_2 &= x_2(u_2), \quad y_2 = y_2(u_2), \quad z_2 = z_2(u_2). \end{aligned} \quad (1)$$

Приймається що, геометрична модель поверхні визначається рівнянням площини яка без ковзання обкочує направляючі криві:

$$\begin{vmatrix} x_1(u_1) - x_2(u_2) & y_1(u_1) - y_2(u_2) & z_1(u_1) - z_2(u_2) \\ x_1'(u_1) & y_1'(u_1) & z_1'(u_1) \\ x_2'(u_2) & y_2'(u_2) & z_2'(z_2) \end{vmatrix} = 0, \quad (2)$$

де штрихами позначені перші похідні по параметру u .

Умови існування розгортної поверхні вимагають щоб параметр u мав один і той же зміст, але різні значення для направляючих кривих m і n , тоді поверхня буде однопараметричною [3], а також розгортною [5].

Виберемо в якості параметра координату z , що дає змогу уникнути вертикальних дотичних до напрямних кривих. Тоді направляючі криві можна буде визначати рівнянням:

$$\text{- передній обріз } m: \quad x_1 = f_1(z_1), \quad y_1 = F_1(z_1) \quad (3)$$

$$\text{- задній обріз } n: \quad x_2 = f_2(z_2), \quad y_2 = F_2(z_2) \quad (3.1)$$

а рівняння поверхні (2) матиме вигляд:

$$\begin{vmatrix} x_1 - x_2 & y_1 - y_2 & z_1 - z_2 \\ x_1' & y_1' & 1 \\ x_2' & y_2' & 1 \end{vmatrix} = 0,$$

або у розгорнутому вигляді

$$(x_1 - x_2) \begin{vmatrix} y_1' & 1 \\ y_2' & 1 \end{vmatrix} - (y_1 - y_2) \begin{vmatrix} x_1' & 1 \\ x_2' & 1 \end{vmatrix} + (z_1 - z_2) \begin{vmatrix} x_1' & y_1' \\ x_2' & y_2' \end{vmatrix} = 0. \quad (4)$$

Отримане рівняння можна розв'язати відносно якоїсь координати

$$z_2 = (x_1 - x_2) \frac{\Delta_1}{\Delta_3} - (y_1 - y_2) \frac{\Delta_2}{\Delta_3} + z_1, \quad (4.1)$$

$$\text{де позначено } \Delta_1 = \begin{vmatrix} y_1' & 1 \\ y_2' & 1 \end{vmatrix}; \Delta_2 = \begin{vmatrix} x_1' & 1 \\ x_2' & 1 \end{vmatrix}; \Delta_3 = \begin{vmatrix} x_1' & y_1' \\ x_2' & y_2' \end{vmatrix}.$$

Якщо зважити на значення функцій x та y з виразів (3), (3.1) отримаємо

$$\begin{vmatrix} f_1(z_1) - f_2(z_1) & F_1(z_1) - F_2(z_2) & z_1 - z_2 \\ f_1'(z_1) & F_1'(z_1) & 1 \\ f_2'(z_2) & F_2'(z_2) & 1 \end{vmatrix} = 0. \quad (5)$$

Виходячи з моделі поверхні (5) можна задавши деякі значення параметра $z_1 = \alpha$ для однієї напрямної кривої (3), отримаємо значення параметра $z_2 = \beta$ для другої напрямної кривої (3.1).

$$z_2 = \frac{F_1(z_1) - F_2(z_2)}{f_1'(z_1) \cdot F_2'(z_2) - f_2'(z_2) \cdot F_1'(z_1)} \cdot \left\{ [f_1(z_1) - f_2(z_1)] - [F_1(z_1) - F_2(z_2)] \right\} + z_1.$$

Отримане рівняння є нелінійним рівнянням дуже складного характеру і тим самим складним для розв'язування, тому для побудови поверхні у подальшому будемо використовувати той факт, що дотичні до напрямних кривих для однієї і тієї ж твірної розташовані під одним і тим же кутом, тобто $f_1'(z_1) = f_2'(z_2)$.

Каркас поверхні робочого органу буде утворюватись прямолінійними твірними, які проходять через точки які належать до напрямних твірних (3), (3.1). Прямолінійна твірна буде задана на площині Oyz рівнянням

$$z = r \cdot y - t, \quad (6)$$

де
$$r = \frac{z_2 - z_1}{y_2 - y_1}, \quad t = \frac{z_2 - z_1}{y_2 - y_1} y_1 + z_1,$$

а на площині Oxz :

$$z = p \cdot x - q. \quad (7)$$

де
$$p = \frac{z_2 - z_1}{x_2 - x_1}, \quad q = \frac{z_2 - z_1}{x_2 - x_1} x_1 + z_1.$$

Підставляючи значення координат точок отримаємо наступні вирази

$$z = y \frac{\alpha - \beta}{F_2(z_2) - F_1(z_1)} - F_1(z_1) \frac{\alpha - \beta}{F_2(z_2) - F_1(z_1)} + \alpha, \quad (8)$$

$$z = x \frac{\alpha - \beta}{f_2(z_2) - f_1(z_1)} - f_1(z_1) \frac{\alpha - \beta}{f_2(z_2) - f_1(z_1)} + \alpha. \quad (9)$$

Висновки

1. Каркас поверхні який заданий виразами (8) і (9) дозволяє вирішувати питання побудови шаблонів поверхні копача.

2. Графічний спосіб проектування більш простий, ніж аналітичний і дозволяє вносити корективи в процес побудови робочих органів.

Список літератури

1. Сокол С.П. Обґрунтування конструктивних і кінематичних параметрів удосконаленого робочого органу для викопування коренеплодів: автореф. дис.

на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: / С.П. Сокол. – Мелітополь, 2014. – 24 с.

2. *Тищенко С.С.* Обобщенная геометрическая модель адаптивной поверхности рабочего органа почвообрабатывающей машины / С.С. Тищенко, Б.А. Волик // *Праці Таврійської державної агротехнічної академії.* – Мелітополь, 2001. – Вип. 2. – С. 39–44.

3. *Кривошапко С.Н.* Торсовые поверхности и оболочки: Справочник. / С.Н. Кривошапко. – М.: Изд-во УДН, 1991. – 287 с.

4. *Тищенко С.С.* Изучение динамических характеристик отвальных рабочих органов почвообрабатывающих машин / С.С. Тищенко, В.А. Дубровін // *Ekologiczne aspekty mechanizacji produkcji roslinney.* – Warszawa, 2002. – S. 385–389.

5. *Тищенко С.С.* Геометрическая модель адаптивности поверхности почвообрабатывающего рабочего органа инцидентной двум кривым / С.С.Тищенко // *Сборник науч. работ Крымского государственного университета.* – Симферополь, 2005. – Вып. 84. – С. 242–247.

Аннотация

ГЕОМЕТРИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ РАБОЧЕЙ ПОВЕРХНОСТИ КОПАЧА КОРНЕПЛОДОВ

Сокол С.П.

Предложенная модель позволяет построение поверхности выкапывающего рабочего органа по заданным законам распределения образующих.

Abstract

GEOMETRICAL MODEL OF THE WORKING SURFACE OF ROOT DIGGING EQUIPMENT

S. Sokol

Offered model of the working surface of digging equipment that allows to execute its construction on the set law of formative distribution.